

ДЕГРАДАЦІЯ ҐРУНТІВ — погіршення властивостей ґрунтів, зумовлене зміною умов ґрунтоутворення внаслідок господарської діяльності людини або природних процесів, стимульованих цією діяльністю, що супроводжується втратою ґрунтами продуктивних та екологічних функцій. Осн. види Д. ґ.: водна та вітрова ерозії, що призводять до втрати найродючішого шару; засолення, осолонцювання, підкислення, підлужування, які погіршують їхні фіз. характеристики; руйнування структури, ущільнення, запливання поверхні, кіркоутворення; зниження фільтрувал. здатності; втрата макро- та мікроелементів — основи живлення рослин; несприятливі зміни кількості, видового складу та активності мікроорганізмів; зниження буфер. ємності. Д. ґ. на с.-г. угіддях є наслідком неправильної агротехніки і нерац. використання земель, що порушує комплексну здатність ґрунту до самозбереження й саморегуляції. Д. ґ. зумовлюють також техногенні забруднення. Надмірна розораність ґрунтів в Україні (в окремих регіонах перевищує 80 %), особливо на схилах різної крутизни, спричиняє активізацію ерозій. процесів (від 1960-х до серед. 1990-х рр. площа змитих орних земель зросла на 26 % і досягла 11 млн га). Зменшення вмісту гумусу через ерозію та ін. деструктивні процеси у ґрунтах за останнє століття досягло 25–30 %. За даними Інституту землеробства УААН (сmt Чабани Києво-Святошин. р-ну Київ. обл.), щорічний дефіцит гумусу становить 110 кг/га. Чинниками Д. ґ. є також забруднення їх пестицидами, важкими металами та радіонуклідами (7,1 млн га), різні вторинні процеси, спричинені меліорацією

(зокрема осолонцювання, засолення, підтоплення — у Степу й Лісостепу, виснаження і вітрова ерозія торфовищ — на Поліссі). Внаслідок деградації погіршуються агрономічно важливі властивості й екол. функції ґрунтів (режими трансформації біоген. елементів, вологи, тепла, повітря). Крім того, наслідком Д. ґ. є погіршення стану ін. компонентів довкілля — евтрофікація водойм, забруднення підґрунт. вод, збільшення концентрації в атмосфері теплич. газів та ін. Осн. положення щодо охорони, відтворення й підвищення родючості ґрунтів, збереження екол. функцій ґрунт. покриву визначено в Законі України «Про охорону земель» (2003).

Рекомендована література

1. Докучаєв В. В. Наші степи колись і тепер / Пер. з рос. К.; Х., 1949;
2. Основы агрофизики. Москва, 1959;
3. Ревут И. Б. Физика почв. Ленинград, 1972;
4. Медведєв В. В., Лактіонова Т. М. Типологія та оцінка деградації ґрунтів // Вісн. Харків. аграр. університету. Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, ліс. госп-во. 1999. № 1;
5. Медведєв В. В. Наукові підходи до оцінювання якості ґрунтів (на прикладі України) // Страны и регионы на пути к сбалансированному развитию: Сб. науч. тр. К., 2003.

Т. М. Лактіонова

Бібліографічний опис:

Деградація ґрунтів / Т. М. Лактіонова // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-21234>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).